
AQVA VITÆ

Numer III

grudzień A.D. MMXXIII

Starożytne sobory powszechne

Sobór powszechny (gr. οικουμενικός συνοδος, łac. œcumenicum concilium) – zgromadzenie hierarchów całego Kościoła powszechnego (w przeciwieństwie do synodu, który jest zgromadzeniem lokalnym), zwołany w celu ustalenia najważniejszych spraw dla całego chrześcijaństwa, zgodnie z wiarą chrześcijańską obradujący pod natchnieniem Ducha Świętego. Często przyczyną zwołania soboru jest spór w sprawach natury teologicznej lub moralnej, który zgromadzenie ma za zadanie wyjaśnić.

Sobór Jerozolimski – ok. 49 r.

Pierwszym soborem powszechnym w dziejach chrześcijaństwa był tzw. Sobór Jerozolimski, który odbył się ok. 49 r. w Jerozolimie. Nie spełnia on co prawda wszystkich późniejszych definicji soboru – przede wszystkim dlatego, że nie uczestniczyli w nim wszyscy biskupi-apostołowie, jednak podjęte na nim decyzje okazały się bardzo istotne dla dalszych dziejów chrześcijaństwa i już całkowicie otworzyły Kościół dla wszystkich narodów (pogan; w oryginale NT ani razu nie pada słowo „poganin”, gdyż określenie zaczęło się pojawiać dopiero w czasach Konstantyna Wlk.; nie-żydów określa się weń greckim terminem *εθνοι* - narody, w przeciwstawieniu do narodu izraelskiego, określanego terminem *λαος* - lud).

Przyczyną zwołania zgromadzenia był spór między judeochrześcijanami a chrześcijanami nawróconymi z pogaństwa. Ci pierwsi nalegali, aby ci drudzy zachowywali Prawo Mojżeszowe – a więc przede wszystkim obrzezanie i niespożywanie potraw nieczystych.

Pierwszy głos zabrał św. Piotr, który jakiś czas wcześniej, przebywając w Jafie u św. Szymona Garbarza, otrzymał widzenie zezwalające na spożywanie mięsa ze wszystkich zwierząt, również tych, które żydzi uznawali (i nadal uznają) za nieczyste. Bezpośrednią konsekwencją tego widzenia

był chrzest rzymskiego setnika Korneliusza, co zapoczątkowało głoszenie Ewangelii nie tylko żydom, ale także wielkim rzeszom pogan.

Na początku św. Piotr stwierdza, że narody pogańskie otrzymały Ducha Świętego tak samo jak Apostołowie. Mówi ponadto, że nie ma żadnej różnicy między Apostołami a nawróconymi poganami. Uznaje Prawo Mojżeszowe za ciężar, którego ani współcześni żydzi ani ich przodkowie nie potrafili unieść i oznajmia, że nie ma sensu, aby chrześcijanie nieśli go dalej. Konkluduje, że dzięki łasce Pana Jezusa judeochrześcijanie będą zbawieni tak samo, jak ci nawróceni z pogaństwa.

Jako drugi głos zabrał św. Jakub. Najpierw cytuje on prorocstwo Amosa, mówiące o tym, że inne narody będą szukać Jahwe i że wszystkie narody są Jego własnością.

Następnie, podobnie jak św. Piotr, stwierdza, że nie należy czynić trudności nawracającym się poganom. Jedyne restrykcje, jakie zgodnie z Prawem Mojżeszowym nakazuje utrzymać, to:

- niespożywanie pokarmów z ofiar składanych pogańskim bożkom;
- zaniechanie nierządu;
- niespożywanie mięsa z uduszonych zwierząt;
- oraz niespożywanie krwi;

Konkluduje, że Prawo Mojżeszowe jest czytane w synagodze w każdym mieście ówczesnego świata i wyjaśniane co szabat.

Zakończywszy obrady Apostołowie wysłali św. Pawła i Barnabę oraz mężów cieszących się szacunkiem: Barsabę i Sylasa do Antiochii, aby przekazali okolicznym gminom chrześcijańskim postanowienia Soboru, a także potępić słowa niektórych judeochrześcijan, którzy wprowadzali zamęt i niepokój tamtejszym wspólnotom.

Sobór Nicejski I – 325 r.

Inicjatorem zwołania drugiego soboru powszechnego był cesarz Konstantyn Wielki (272-337). Imperator wciąż dzierżył pochodzący z czasów pogańskich urząd Pontifex Maximus – Najwyższy Kapłan (dopiero później tytułować się zaczęli w ten sposób biskupi Rzymu - papieże). Sobór został zwołany w dwudziestolecie panowania cesarza Konstantyna, zaledwie dwanaście lat od wydanego przezeń Edyktu Mediolańskiego, który legalizował chrześcijaństwo i stawiał je na równo z innymi religiami Imperium (choć *de facto* od tego momentu wiara Chrystusowa zaczynała osiągać pozycję dominującą i prawie wszyscy późniejsi Imperatorowie byli już chrześcijanami i według tej religii prowadzili swoje rządy).

Za czasów cesarza Dioklecjana (zm. w 305 r.) chrześcijanie w całym Imperium byli bardzo okrutnie prześladowani, wobec czego znaczna część uchwał soboru dotyczyła tych, którzy ulegli prześladowcom, tzw. *lapsi (upadłych)*.

Soborowi przekazano do ustalenia dwie główne sprawy, bardzo ważne dla upowszechniającej się w Imperium religii:

- ustalenie jednolitego wyznania wiary;

- ustalenie jednolitej daty Świąt Paschalnych – najważniejszego święta chrześcijaństwa;

Nie wiadomo, kto przewodził obradom, mogły to być takie postacie jak: Hozjusz z Kordoby (256-359), Alexander z Alexandrii (250-326) czy też legaci papieża: Wit i Wincenty.

Obrady rozpoczęły się 19 lipca 325 r. w pałacu cesarskim w Nicei (bityńskiej).

Najtrudniejszą sprawą przy ustaleniu wyznania wiary była kwestia przymiotów Syna Bożego. Sprzeciwiając się arianom, których biskupi nie uczestniczyli w soborze, uznano bóstwo Chrystusa określając Go jako *ὁμοούσιος* (łac. *constubstantialis*, pol. *współistotny*) Bogu Ojcu. Początkowo termin ten nie znalazł poparcia wśród ojców soborowych, jako że nie występuje w Piśmie Świętym, jednak ostatecznie został przez przeważającą większość przyjęty.

Ostatecznie przyjęto *credo* o następującej treści, będące podstawą dla wyznania wiary ustalonego na kolejnym soborze, które jest używane przez katolików i prawosławnych do dziś:

Wierzymy w jednego Boga Ojca Wszchemogącego, Stworzyciela wszystkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych.

I w jednego Pana Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, zrodzonego z Ojca, jednorodzonego, to jest z istoty Ojca, Boga z Boga, Światłość ze Światłości, Boga prawdziwego z Boga prawdziwego, zrodzonego, a nie uczynionego, współistotnego Ojcu, przez którego wszystko się stało, co jest w niebie i co jest na ziemi, który dla nas ludzi i dla naszego zbawienia zstąpił i przyjął ciało, stał się człowiekiem, cierpiał i zmartwychwstał trzeciego dnia, wstąpił do nieba, przyjdzie sądzić żywych i umarłych.

I w Ducha Świętego.

Tych, którzy mówią: «był kiedyś czas kiedy go nie było» lub «zanim się narodził nie był» lub «stał się z niczego» lub pochodzi z innej hipostazy, lub z innej substancji [niż Ojciec], lub, że Syn Boży jest zmienny i przeobrażalny, tych wszystkich powszechny i apostołski Kościół wyłącza.

Prócz tego sobór uchwalił następujące kanony:

1. zakazujący kastrowania się mężczyzn i przyjmowania mężczyzn, którzy z własnej woli się wykastrowali, do stanu duchownego;
2. zakazujący przyjmowania do stanu duchownego zaraz po chrzcie;
3. zakazujący duchownym zamieszkiwać z kobietami, chyba że są z nimi spokrewnione;
4. nakazujący wyświęcać nowego biskupa przez wszystkich biskupów prowincji, a jeśli to niemożliwe, to przynajmniej przez trzech;
5. zakazujący przyjmowania osób ekskomunikowanych w jednej wspólnotie przez inną wspólnotę oraz regulujący sprawę wyjaśniania niesłusznych ekskomunik;
6. uznający tradycyjne pierwszeństwo biskupów Alexandrii, Rzymu i Antiochii, uznający nieważność święceń biskupich bez aprobaty metropolity;
7. uznanie metropolitarne statusu biskupów Aelii (miasto wzniesione przez Rzymian na gruzach zburzonej w 135 r. Jerozolimy);
8. regulujący sprawę radykalnych ugrupowań *καθαροι* (*czyści*) i ustalający zasady ich powrotu do Kościoła powszechnego;
9. uznający za nieważne święcenia kapłańskie udzielone kandydatom bez okresu próbnego oraz takich, którzy pomimo popełnienia poważnego przestępstwa przyjęli te święcenia;
10. zakazujący dopuszczać *lapsi* (*upadłych* w czasie prześladowań) do stanu duchownego;

11. regulujący sprawę traktowanie i pokuty świeckich *lapsi*;
12. regulujący sprawę traktowania i pokuty osób, które porzuciły służbę wojskową u pogańskich cesarzy a następnie doń powrócili;
13. zezwalający na udzielanie wiatyku pokutującym, którzy znaleźli się w obliczu śmierci;
14. regulujący pokutę upadłych katechumenów;
15. zakazujący duchownym przenosić się z miasta do miasta;
16. zakazujący przyjmowania duchownych, którzy opuścili swój kościół, w innym kościele;
17. zakazujący duchownym uprawiać lichwę;
18. zakazujący udzielania Komunii św. duchownym przez duchownych niższego stopnia;
19. regulujący sprawę powrotu do Kościoła zwolenników Pawła z Samoaty;
20. zakazujący modlić się na kolanach w niedziele i w dni Pięćdziesiątnicy;

Prócz kanonów Sobór zredagował także dwa listy. Pierwszy z nich skierowany był do chrześcijan w Egipcie i zawierał następujące wskazania:

1. Sprzeciw wobec tezm Ariusza, podobny do anatemy znajdującej się w końcu *credo*;
2. Utemperowanie biskupa Melecjusza, który sprzeciwiał się powrotu do Kościoła *lapsi* i bezprawnie udzielał święceń;
3. Nakazanie ponownego wyświęcenia przez „bardziej święte” ręce kapłanów wyświęconych przez Melecjusza;
4. Poinformowanie Egipcjan o ustaleniu jednolitej daty Świąt Paschalnych, która od tego czasu ma być obchodzona według porządku rzymskiego, a nie żydowskiego (a więc w niedzielę po pierwszej pełni wiosennej, a nie 14. dnia miesiąca Nisan);

Ponadto list do swego Kościoła napisał jeden z ojców, Euzebiusz z Cezarei. Oto jego najważniejsze treści:

1. Przedstawienie uchwalonego na Soborze *credo*;
2. Podkreślenie podmiotowości każdej z Osób Bożych: Ojca, Syna i Ducha Świętego;
3. Podkreślenie jedności ojców Soboru co do uchwalonego *credo*.
4. Przedstawienie sensu użycia terminu *ὁμοούσιος* wobec Syna Bożego;
5. Przedstawienie różnicy między Synem Bożym, który jest *zrodzony* z Ojca, a całym stworzeniem, które zostało *uczynione* przez Boga;
6. Wyjaśnienie sensu anatemy, którą zawiera *credo*;
7. Wyjaśnienie niesłuszności poglądu, że Syn „nie istniał, zanim nie został zrodzony”;

Sobór Konstantynopolitański I – 381 r.

Sobór Nicejski pozostawił wiele nierozwiązanych problemów, a nawet jego postanowienia nie były powszechnie przestrzegane, w tym to najważniejsze: *credo*. Pojawiało się wiele sprzecznych tez, herezji i rozłamów, a nawet bratobójczych walk. Wobec tego panujący od 379 r. cesarz Teodozjusz, zwany później Wielkim, zdecydował o zwołaniu synodu do stolicy Wschodu, który ostatecznie przekształcił się w sobór powszechny.

Zgromadzenie rozpoczęło się w maju, a zakończyło 9 lipca.

Najważniejszą decyzją 150 ojców soborowych było ustalenie nowego (choć wzorowanego na nicejskim, stąd zwanego nicejsko-konstantynopolitańskim) wyznania wiary, które (prócz dodania na Zachodzie w XI w. *filioque – i syna* – w stwierdzeniu, że Duch Święty pochodzi od Ojca i Syna) jest używane przez katolików i prawosławnych do dziś. Oto jego text:

Wierzimy w jednego Boga Ojca Wszchemogącego, Stworzyciela nieba i ziemi, wszystkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych; i w jednego Pana Jezusa Chrystusa, syna Bożego jednorodzonego, zrodzonego z Ojca przed wszystkimi wiekami, światłość ze światłości, Boga prawdziwego z Boga prawdziwego, zrodzonego a nie uczynionego, współistotnego Ojcu, przez którego wszystko się stało; który dla nas ludzi i dla naszego zbawienia zstąpił z nieba i przyjął ciało za sprawą Ducha Świętego z Maryi Dziewicy i stał się człowiekiem. Został ukrzyżowany za nas pod Poncjuszem Pilatem, poniósł mękę i został pogrzebany i zmartwychwstał trzeciego dnia według Pisma, i wstąpił do nieba i siedzi po prawicy Ojca, i znowu przyjdzie w chwale sądzić żywych i umarłych, którego panowaniu nie będzie końca.

I w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela, który od Ojca pochodzi, którego należy czcić i wielbić wraz z Ojcem i Synem, który przemawiał przez proroków.

W jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół. Wyznajemy jeden chrzest dla odpuszczenia grzechów. Oczekujemy zmartwychwstania umarłych i życia w przyszłym wieku. Amen.

Sobór uchwalił ponadto następujące kanony:

1. Uznający do, co uchwalono na poprzednim soborze obowiązujące i niezmiennalne;
2. Uznający konieczność anatemy dla następujących heretyków:
 - eunomian, którzy uznawali całkowitą inność istoty Ojca od istoty Syna,
 - arian, którzy nie uznawali bóstwa Chrystusa,
 - eudoxjan, którzy twierdzili, że Syn ma początek i odrębną wolę,
 - półarian, którzy nie uznawali bóstwa ani osobowości Ducha Świętego, uznając Go jedynie za „nieosobową moc bożą”,
 - sabelian, którzy uważali, że jest tylko jedna osoba boża, objawiająca się na różne sposoby,
 - fotynian, którzy nie uznawali odrębności Osób Bożych,
 - i apolinarów, którzy głosili odrębność boskiej i ludzkiej duszy Chrystusa;
3. Uznający uprzywilejowanie stolic biskupich w wielkich miastach Imperium: Alexandrii, Konstantynopolowi i Antiochii, jednak zabraniający angażowania się biskupów w sprawy cudzego Kościoła;
4. Uznający, że biskup Konstantynopola jest drugi w hierarchii po biskupie Rzymu;
5. Uznający święcenia udzielone przez Maxyma Cynika za nieważne, kończąc tym samym schizmę powstałą pod jego przywództwem;

Rok później na synodzie w Konstantynopolu dodano dodatkowe kanony, które obowiązują na równi z soborowymi:

1. Uznanie, zgodnie ze wskazaniem biskupów zachodnich i antiocheńskiego, że jest jedna boskość Ojca, Syna i Ducha Świętego;
2. Regulujący sprawę składania skarg i oskarżeń przeciwko duchownym w sprawach cywilnych i kościelnych (w tym w sprawach oskarżenia o herezję).

Ojcowie soborowi zredagowali list do papieża Damazego i biskupów Zachodu, którego najważniejsze treści są następujące:

1. Wspomnienie o wielu krzywdach, jakich doznał Kościół w minionym latach ze strony herezyków, a wcześniej pogańskich władców;
2. Usprawiedliwienie się biskupów Wschodu, dlaczego nie mogą przybyć na synod zwołany przez papieża Damazego w Rzymie;
3. Wyrażenie powinności, aby biskupi Zachodu zaaprobowali *credo* uchwalone na Soborze Nicejskim;
4. Wyjaśnienie, jacy biskupi zostali wyniesieni na stolicę biskupie Konstantynopola i Antiochii;
5. Prośba o zachowanie jedności między biskupami Wschodu i Zachodu.

Jeszcze jeden kanon tego soboru znajduje się w liście Gennadiosa do Martiriosa Antiocheńskiego. Reguluje on porządek przyjmowania do Kościoła powszechnego poszczególnych rodzajów herezyków.

Sobór Efeski – 431 r.

Bezpośrednim powodem zwołania soboru był konflikt między biskupem Alexandrii Cyrylem a biskupem Konstantynopola Nestoriuszem, dotyczący formalnie słuszności używania tytułu Θεωτοκος wobec Matki Najświętszej, choć tak naprawdę chodziło o rozróżnienie natury boskiej i ludzkiej w Chrystusie.

Sobór rozpoczął się 22 czerwca w Efezie, pomimo nie przybycia jeszcze znacznej części biskupów.

Uchwały soboru zawarte są przede wszystkim w pięciu listach. Pierwszy z nich to list Kapreola z Kartaginy do Soboru Efeskiego (w soborze miał uczestniczyć znany już wtedy powszechnie i zaproszony osobiście przez cesarza św. Augustyn z Hippony, biskup Kartaginy, jednak zmarł on przed rozpoczęciem obrad, zaś jego następcą Kapreol nie mógł przybyć do Efezu z powodu najazdu Wandalów na Afrykę, jak i z powodu zbyt późnego zaproszenia na sobór). Zawiera on wezwanie do ojców soborowych, aby mocą swego autorytetu odrzucili nowe nauki obce wierze katolickiej i dawno już przez Kościół potępione.

Kolejne trzy listy to korespondencja między Nestoriuszem a Cyrylem, a więc postaciami, których konflikt teologiczny dał początek temu soborowi. Oto jego najważniejsze treści:

Cyryl:

1. Na wstępie podkreśla, że nie ma żadnych uprzedzeń do Nestoriusza, stwierdzając, że jest człowiekiem pobożnym i prawym.
2. Prosi Nestoriusza, aby w szczególności wyjaśnił swój pogląd.
3. Przypomina nicejskie wyznanie wiary i tłumaczy powszechną wiarę Kościoła, w jaki sposób Słowo stało się Ciałem.
4. Wyjaśnia, że Chrystus nie potrzebował drugich narodzin z Maryi, ponieważ istniał już przed wiekami, a także w jaki sposób, będąc jednocześnie Bogiem i człowiekiem, za nas cierpiał.
5. Dalej tłumaczy w podobny sposób, że gdy Chrystus umarł na krzyżu, umarło tylko ciało, wszak natura Boska jest nieśmiertelna; podobnie też przy Zmartwychwstaniu zmartwychwstało tylko ciało, Boga wszak nie można unicestwić.
6. Następnie stwierdza, że nie można oddzielać natury Boskiej Chrystusa od Jego natury ludzkiej, gdyż wierzylibyśmy wówczas w dwóch Synów Bożych.
7. Potępia ponadto tezę o zjednoczeniu osób, lecz stwierdza, że Chrystus jedynie przyjął ludzkie ciało.
8. Konkluduje, że zgodnie z tym, co mówili już Ojcowie Kościoła, nazywając Maryję Bogarodzicą, nie dlatego, że Chrystus wziął od Niej początek, lecz dlatego, że „z Niej zrodziło się święte ciało ożywione duszą rozumną”.

Nestoriusz:

1. Najpierw cytuje słowa Cyryla, gdy ten cytuje wyznanie wiary, następnie zaś tłumaczy, że według niego, jak i, jego zdaniem, według Ojców Kościoła, Boskość Chrystusa nie może podlegać cierpieniu.
2. Następnie stwierdza, że nie można oddzielać tych przymiotów, które należą do natury Bóstwa od tych, które należą do natury synostwa.
3. Dalej cytuje słowa św. Pawła Apostoła, konkludując, że Chrystus nie podlega cierpieniu w boskości, podlega natomiast w naturze swego ciała.
4. Następnie stwierdza, że nie rozumie słów Cyryla, który stwierdza najpierw, że Chrystus-Słowo nie podlega cierpieniu, a następnie mówi, że Bóg-Słowo podlega cierpieniu i narodziło się w niedawnych czasach.
5. Dalej powołuje się na Pismo Święte, które mówiąc o narodzeniu Pana wiąże je nie z boskością, lecz z człowieczeństwem, wobec czego nie należy nazywać Maryi Matką Boga, lecz Matką Chrystusa.

Cyryl:

1. Na wstępie ponownie przypomina Wyznanie Wiary i stwierdza, że Chrystus przyjął ciało ze Swej Matki nie przystając być tym, kim był wcześniej.
2. Uznaje dalej, że zgodnie z Pismem św. natura Boska jest niezmienna, tak więc ciało nie może zmienić się w naturę Bożą, ani że natura Słowa Bożego zmieniła się w naturę cielesną.
3. Następnie stwierdza, że wyznajemy Chrystusa zawsze razem, jako Słowo zjednoczone z ciałem.
4. Potępia pogląd, jakoby Słowo zamieszkało w zwykłym człowieku, już zrodzonym ze świętej Dziewicy, lecz że Bóstwo zjednoczyło się z ciałem naturalnie i zamieszkało w nim, jak mieszka dusza w zwykłym człowieku.

5. Dalej mówi, że nie należy Słowa nazywać Bogiem i Panem Chrystusa, ponieważ Słowo i ciało są ze sobą zjednoczone.
6. Stwierdza, iż wyznajemy, że Syn Boży ze swej natury nie podlega cierpieniu, lecz został umęczony za nas w ciele.
7. Dodaje, że sprawując Eucharystię wyznajemy śmierć według ciała, powstanie z martwych i wstąpienie do nieba Chrystusa.
8. Następnie porównuje boską i ludzką naturę Chrystusa do zwykłego człowieka, który także składa się z dwóch części – ciała i duszy.
9. Dalej potępia pogląd, jakoby Duch Święty miałby być wyższy od Chrystusa, co można by sądzić ze słów Chrystusa: „Duch Święty otoczy Mnie chwałą”, ponieważ znaczy to to samo, co zwykły człowiek może powiedzieć o swej sile lub wiedzy, że otoczy go chwałą.
10. Następnie stwierdza, że nie nazywamy Maryi Bogarodzicą dlatego, że Chrystus wziął od niej początek, lecz dlatego, że Słowo zjednoczyło się z naturą ludzką i przyjęło narodiny cielesne z Matki.

Następnie Cyryl umieszcza w swoim liście następujące anatemy, wobec tych, którzy wyznają błędne nauki:

1. Że Emmanuel (Chrystus) nie jest prawdziwym Bogiem i dlatego święta Dziewica nie jest Bogarodzicą;
2. Że Słowo nie zjednoczyło się z ciałem;
3. Że rozróżnia się w Chrystusie inaczej, niż przez zjednoczenie natur;
4. Że Chrystus jest podzielony;
5. Że Chrystus nie jest prawdziwym Bogiem, lecz „noszącym Boga”;
6. Że Słowo z Boga jest „Panem” Chrystusa;
7. Że Chrystus jest jedynie człowiekiem działającym z mocy Słowa Bożego;
8. Że zwykły człowiek może być czczony jak Chrystus;
9. Że Chrystus działał mocą Ducha Świętego, nie zaś swoją własną;
10. Że Chrystus nie jest tym samym człowiekiem co Słowo, które stało się Ciałem oraz że Chrystus złożył Ofiarę również za samego siebie;
11. Że Ciało Pana nie jest Ciałem dającym życie i własnym Ciałem Słowa z Boga Ojca;
12. Że Słowo Boże cierpiało w ciele, w ciele zostało ukrzyżowane oraz w ciele doznało śmierci, stając się „pierworodnym z umarłych” ponieważ jako Bóg jest życiem i ożywicielem.

Ojcowie soborowi, zapoznawszy się z pismami i mowami Nestoriusza, uznali je niezgodne z wiarą Kościoła i wydali nań wyrok pozbawiający go urzędu biskupiego i potępiający jego nauki.

Kolejny list ojców soborowych dotyczy biskupów wschodnich, którzy zostają potępieni za głoszenie sprzecznych wiarą Kościoła nauk. W dalszej części tegoż listu przedstawiają kanony Soboru:

1. Skazujący na ekskomunikę i utratę godności biskupów, którzy przyjmą nauki Nestoriusza lub Celestiusza (mającego podobne poglądy, co Nestoriusz);
2. Skazujący na tę samą karę biskupów, którzy poparli Nestoriusza;

3. Uprawniający biskupów, którym godność została odebrana przez Nestoriusza z powodu zachowania ortodoksyjnej nauki do powrotu do swej funkcji;
4. Skazujący na złożenie z urzędu tych duchownych, którzy jawnie lub potajemnie poparli nauki Nestoriusza;
5. Nieuznający przywrócenia do godności tych, których przywrócił doń Nestoriusz lub jego zwolennicy;
6. Skazujący na złożenie z urzędu (w przypadku duchownych) i exkomunikę (w przypadku świeckich) wszystkich, którzy sprzeciwia się którejkolwiek uchwale Soboru Efeskiego;
7. Zakazujący głoszenia nauk sprzecznych z nicejskim *credo* pod groźbą takich sankcji jak przy powyższych kanonach, a także głoszenia poglądów Nestoriusza i innych herezji.

Sobór wydał także uchwałę w sprawie sekty mesalianów, która powstała w Pamfilii i odrzucała Sakramenty święte. Dokument regulował m.in. sprawę powrotu do tych heretyków do Kościoła Powszechnego.

Kolejna uchwała dotyczyła Kościoła na Cyprze, którego biskupom zezwolono na dokonywanie samodzielnie konsekracji biskupiej (wcześniej dokonywali tego biskupi Antiochii). Prawo to rozciągnięto także na inne prowincje, aby żaden biskup nie przywłaszczał sobie władzy nad nie swoją prowincją.

Dyskusję nad godnością Chrystusa i Matki Najświętszej Sobór konkluduje formułą zjednoczeniową, w której stwierdza, że „Jednorodzony Syn Boży jest doskonałym Bogiem i doskonałym Człowiekiem złożonym z rozumnej duszy oraz ciała, zrodzony z Ojca przed wiekami co do Bóstwa, a „w ostatnich czasach” (*Hbr 1, 2*) dla nas i dla naszego zbawienia z Maryi Dziewicy co do człowieczeństwa; współistotny Ojcu co do Bóstwa i współistotny nam co do człowieczeństwa. Nastąpiło bowiem zjednoczenie dwóch natur. Dlatego wyznajemy jednego Chrystusa, jednego Syna, jednego Pana. Z racji zjednoczenia bez pomieszania wierzymy, że święta Dziewica jest Bogarodzicą, ponieważ Słowo Boże się wcieliło, stało się człowiekiem i od chwili swego poczęcia zjednoczyło się ze świątynią, którą z Niej wzięło.”

Ostatni dokument uchwalony przez Sobór stanowi list Cyryla do Jana Antiocheńskiego o pokoju. Oto jego główne treści:

1. Na początku Cyryl stwierdza, że w pełni zgadza się z formułą zjednoczeniową, opisaną powyżej.
2. Następnie potępia heretyków, którzy twierdzą, że Ciało Chrystusa zostało zesłane z nieba, a nie pochodzi od Matki Bożej.
3. Udowadniając niesłuszność powyższego, heretyckiego poglądu dalej św. Pawła, który mówi: „*Pierwszy człowiek (Adam) z ziemi – ziemski, drugi człowiek (Chrystus) – z Nieba*”. (*1 Kor 15, 47*); następnie zaś Chrystusa: „*I nikt nie wstąpił do nieba, oprócz Tego, który z nieba zstąpił – Syna Człowieczego*” *J 3, 13*. Ma także zapewne na myśli *Rz 1, 3*, który mówi: „*Według ciała – pochodził z rodu Dawida. Według Ducha Świętości – przez powstanie z martwych został ukazany pełnym mocy Synem Bożym*.”
4. Dalej stwierdza, że jeden jest Pan Jezus Chrystus, ale nie można nie dostrzec różnicy Jego natur Boskiej i ludzkiej, „które się zjednoczyły w sposób nie do wypowiedzenia”.

5. Następnie cytuje św. Piotra, który mówi: „*Chrystus cierpiał za nas w ciele*” (1 P 4, 1), „a nie w naturze niewypowiedzianej Boskości” – dodaje.
6. Dalej podkreśla, że wszyscy ojcowie soborowi trwają bezsprzecznie w naukach Soboru Nicejskiego, podkreślając, że to nie oni sami (ojcowie Soboru Nicejskiego) mówili, lecz przemawiał przez nich Duch Święty, jak niegdyś w czasach apostołskich.
7. Następnie stwierdza, że heretycy przekręcają słowa prawdy i powołując się na słowa Pisma Świętego psują je przez własną złośliwość.
8. Na końcu listu radzi, aby przedstawić wiernym oryginalne dokumenty Soboru Nicejskiego, które są w jego posiadaniu i które załącza do listu.

Potępienie przez Sobór Efeski Nestoriusza i jego poglądów doprowadziło do pierwszej wielkiej schizmy w chrześcijaństwie. Nestoriusz nie pogodził się z decyzją soboru i wciąż głosił swoje nauki. Znalazł posłuch głównie poza Imperium Rzymskim, przede wszystkim w Persji. W średniowieczu chrześcijaństwo nestoriańskie bardzo prężnie się rozwijało, docierając aż do Chin. Dziś największą nestoriańską wspólnotą chrześcijańską jest Kościół Asyryjski, działający wśród Asyryjczyków, których największe skupisko znajduje się w północnym Iraku. Pomimo dawnych zaszłości dziś Asyryjczycy prowadzą dialog ekumeniczny z Kościołem Katolickim i Prawosławnym.

Sobór Chalcedoński – 451 r.

Bezpośrednią przyczyną zwołania soboru było poprzednie zgromadzenie, samozwańczy „sobór” tzw. zbójceki, zwołany przez cesarza Teodozjusza II do Efezu w 449 r. w celu potępienia Eutycheasa, który głosił dwie natury Chrystusa: jedną przed wcieleniem, a drugą po wcieleniu..

Sobór został zwołany przez cesarza wschodniego Marcjana i rozpoczął się 8 października w Chalcedonie (tuż obok Konstantynopola, po drugiej stronie Bosforu).

Ustalenia „soboru” zbójceckiego zostały nań potępione, zaś przewodzącego nimi Dioskorosa z Alexandrii skazano na zesłanie.

Ojcowie prowadzili też dyskusje nad nowym *credo*, jednak ostatecznie nie wprowadzono żadnych zmian i pozostawiono Wyznanie Nicejsko-Konstantynopolińskie.

Ojcowie soborowi wprowadzili także ustalenia do natur Chrystusa uznając, że w Chrystusie są dwie równe natury: boska i ludzka. Nie wszyscy chrześcijanie uznali jednak to postanowienie i do dziś znaczna część chrześcijan, przede wszystkim Etiopczycy, Koptowie i Ormianie uważają, że natura boska w Chrystusie przewyższa naturę ludzką.

Najważniejszym dokumentem soboru jest definicja wiary, której najważniejsze treści są następujące:

1. Uznanie za obowiązujące ustaleń soborów Nicejskiego i Konstantynopolińskiego;
2. Wylicza, w jaki sposób sobory i synody zwalczały dotychczas wszelakie herezje;
3. Stwierdza, iż w Chrystusie zjednoczyły się dwie natury: boska i ludzka i że nie można ich w żaden sposób rozdzielać;
4. Zakazujący (podobnie jak poprzedni sobór) głoszenia wszelakich herezji.

Prócz tego sobór uchwalił następujące kanony:

1. Stwierdzający, że wszystkie poprzednie kanony zachowują moc prawną;
2. Zakazujący udzielania święceń za pieniądze (tzw. symonia);
3. Zakazujący duchownym i mnichom zajmować się rzeczami niezwiązanymi z ich powołaniem;
4. Nakazujący mnichom przestrzegać woli biskupa oraz zakazujący zajmować się sprawami światowymi;
5. Zakazujący duchownym przechodzić z jednego kościoła do innego;
6. Zakazujący wyświęcać duchownych bez tytułu;
7. Zakazujący wracać do świata mnichom i duchownym;
8. Nakazujący, aby dobra kościelne podlegały biskupom;
9. Zakazujący duchownym spierać się między sobą przed świeckimi sądami;
10. Zakazujący duchownym służyć w dwóch kościołach w dwóch miastach;
11. Potrzebującym pomocy udającym się w podróż należy wystawiać listy pokoju lub listy kościelne, a nie listy polecające;
12. Zakazujący mianowania biskupem przez list cesarski oraz dzielenia prowincji;
13. Zakazujący duchownym pełnić posługi liturgicznej w innym mieście bez listu polecającego;
14. Zakazujący hierarchom kościelnym brać za żonę heretyczki;
15. Regulujący udzielanie święceń diakonom;
16. Zakazujący dziewicom konsekrowanym wychodzić za mąż;
17. Regulujący sprawy diecezji i tworzenie diecezji dla nowych miast;
18. Zakazujący duchownym uczestnictwa w sprzysiężeniach i spiskach;
19. Nakazujący każdej prowincji, aby odbywały dwa synody w roku;
20. Zakazujący duchownym przechodzić z miasta do miasta;
21. Zakazujący duchownym o złej reputacji oskarżać biskupów;
22. Zakazujący duchownym zagarniać dobra biskupa po jego śmierci;
23. Nakazujący wypędzenie z Konstantynopola obcych duchownych i mnichów, którzy wywołują nieporządk;
24. Zakazujący przekształcania klasztorów w domy prywatne;
25. Zakazujący Kościołowi pozostawać bez biskupa dłużej niż trzy miesiące;
26. Nakazujący biskupom administrować swe dobra z pomocą ekonomów;
27. Zakazujący zmuszać kobiety przemocą do wspólnego zamieszkania;
28. Regulujący przywileje Konstantynopola;
29. Zakazujący przyjmowania biskupa oddalonego z własnej stolicy do grona prezbiterów;
30. Usprawiedliwiający chrześcijan egipskich, że nie podpisali listu papieża Leona.

Do dokumentów soboru należy także list papieża Leona do Flawiana, biskupa Konstantynopola, o Eutychesie. Oto jego najważniejsze treści:

1. Na wstępie papież piętnuje bardzo słabą wiedzę o wierze chrześcijańskiej Eutychesa.
2. Uznaje, że trzy twierdzenia z *credo*: „Wierzy w Boga, Ojca Wszechmogącego i w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedynego a naszego Pana, który narodził się z Ducha Świętego i z Maryi Dziewicy.” rozbijają prawie wszystkie wymysły heretyków.
3. Dalej rozwija powyższe twierdzenia i dziwi się, jak Eutyches może wątpić w te podwaliny chrześcijańskiej wiary.

4. Cytuje następnie liczne fragmenty Pisma św., z których teologowie wysnuli już wniosek o dwóch równych naturach w Chrystusie.
5. Interpretuje dalej historię zbawienia, wciąż argumentując, że Chrystus ma dwie równe natury.
6. Cytuję dalej słowa Eutychesa: „Wyznaję, że nasz Pan przed zjednoczeniem składał się z dwóch natur, zaś po zjednoczeniu wyznaję jedną naturę.”. Stwierdza, iż oświadczenie to jest przewrotne i niedorzeczne.
7. Kończąc Leon mówi, że wysłała swoich zaufanych legatów, aby wyjaśnić całą sprawę.

Epilog

W chrześcijaństwie odbyły się jeszcze trzy sobory, które można uznać za (przynajmniej w większości) powszechne, ponieważ brali w nich udział hierarchowie wschodni i zachodni. Od 1123 r. sobory co jakiś czas odbywa Kościół zachodni (Katolicki), nie biorą w nich jednak udziału (lub nie na równi z zachodnimi) hierarchowie Wschodu, tak więc nie są one w pełni powszechne i uznawane są jedynie wewnątrz Kościoła Katolickiego. Ostatni, jak dotąd, sobór katolicki obradował w Rzymie w latach 1962-1965. Kościół prawosławny natomiast, po dwunastu wiekach przerwy, swój ostatni, jak dotąd, sobór odbył w roku 2016.

[Inne artykuły](#)

[Powrót do strony głównej](#)